

ANTALYA İLİ KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİNDE FİNANSAL YÖNETİM, İŞLETME SERMAYESİ VE YATIRIM BÜTÇELEMESİ UYGULAMALARI

Yrd. Doç. Dr. Ali Cüneyt ÇETİN
Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF

İbrahim Anıl BITİRAK
Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE

ÖZET

Küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) tüm ülkelerin ekonomilerinde önemli bir yere sahiptirler. Gelişmişlik düzeyleri ne olursa olsun, bütün ülkelerde KOBİ'ler sayılarının fazlalığı, sağladıkları istihdam, üretim kapasiteleri ve yarattıkları katma değer ile göz ardı edilemeyecek ekonomik bir güç oluşturmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı; KOBİ'lerin çalışma sermayesi, finansal yönetim ve yatırım bütçelemesi uygulamalarını ortaya koymaktır. Çalışma, Antalya ilinde faaliyet gösteren 40 işletmeden oluşan bir örneklem üzerine uygulanmıştır. Farklı sonuçların gözlemlendiği araştırma bulgularına göre; KOBİ'lerin işe başlarken çoğunlukla öz sermayelerini kullanmayı tercih ettikleri, yatırım projelerini değerlendirirken geri ödeme süresini daha çok kullandıkları, yatırımların finansmanında banka kredilerinin öz kaynakların önüne geçtiği, leasing ve faktoring gibi yeni tekniklerden yararlanma oranlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca işletme sermayesi yönetiminde nakit bütçesine ve ödenmeyen borçların izlenmesine önem verildiği saptanmıştır. Bunlara ek olarak söz konusu firmaların sabit yatırımların finansmanında hangi kaynakları ağırlıklı olarak göz önünde bulundurduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, İşletme Sermayesi Yönetimi, Finansal Yönetim

FINANCIAL MANAGEMENT, WORKING CAPITAL AND INVESTMENT BUDGETING APPLICATIONS IN THE SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES LOCATED IN ANTALYA

ABSTRACT

The contribution of small and medium size enterprises (SMEs) has become important for all economies in the world, particularly developing countries. SMEs affect economic development significantly in terms of employment creation, production capacity, and value-added. This study investigates the working capital, financial management and investment budgeting applications in the Small and Medium Sized Enterprises. In this study the questionnaire has been applied to the forty firms that are located in Antalya province. According to this study, the findings are; SMEs are mostly using the pay back period while evaluating the investment projects, while commencing their business majority of firms employs equity financing, for financing the investments they prefer to borrow from the banks than using their equities, the usage of the new techniques such as leasing and factoring is low. They emphasize on the cash budget and monitoring the doubtful receivables. Additionally this study states that, also the sources that are dominantly considered by firms for financing the fixed capital are noted.

Key Words: SMS, Working Capital Management, Financial Management

1. GİRİŞ

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ), ekonomik yapıları ne kadar farklı olursa olsun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önem taşımaktadır. Bu önem özellikle Türkiye gibi zaman zaman ekonomik krizlerle karşı karşıya gelen ülkeler için daha da artmaktadır.

Küçük ve esnek yapıları ile ekonomiye katkı sağlayan KOBİ'ler tüm dünyanın gündemindedir. Rekabetin ve değişikliğin çok yoğun yaşandığı günümüzde, istihdamın ve üretimin büyük bölümünü sağlayan KOBİ'ler değişimlere kolay uyum sağlayabilen yapılarıyla ekonomilerde önemli yer tutmaktadır.

KOBİ'ler dünya'da sanayinin ciddi bir bölümünü oluşturur hale gelmişlerdir. Önemleri 1970'lerden sonra daha çok fark edilmiştir. ABD, Japonya ve Avrupa Birliği (AB) KOBİ'leri ekonomik gelişmelerinin arttırılmasında önemli bir araç olarak görmektedirler (Oktay ve Güney, 2002: 1).

KOBİ'leri sınıflandırmak için kullanılan başlıca kriterler; çalışan kişi sayısı, öz sermaye, işletme sermayesi, sabit sermaye, aktifler toplamı, ödenen vergi toplamı ve piyasa payıdır. İstihdam edilen işçi sayısı ülkemizdeki işletmeleri gruplamak için kullanılan en yaygın ölçüt olup bu doğrultuda; istihdam sayısı

1–9 kişi olan işletmeler “çok küçük”, 10- 49 kişi olan işletmeler “küçük” ve 50–99 kişi olanlar ise “orta ölçekli” olarak tanımlanmaktadır (DPT, 1989). AB ülkelerince yapılan KOBİ tanımı ise Tablo–1’de yer almaktadır.

Ülkemizde de AB ülkelerince yapılan tanıma benzer şekilde azami çalışan sayısı KOBİ’lerde 250 kişi olarak belirlenmiştir (05.03.1999 tarih ve 23630 Sayılı Resmi Gazete).

Tablo 1. AB KOBİ Tanımı

İşletme ölçeği	En fazla çalışan sayısı	En fazla ciro veya bilanço toplamı	Bağımsızlık
Orta	250	50 milyon € / 43 milyon €	Başka firma hissesi %25’i geçmeyecek
Küçük	50	10 milyon € / 10 milyon €	
Mikro	10	2 milyon € / 2 milyon €	

Kaynak: (Yapar, 2009).

Türkiye ekonomisinde KOBİ’ler çoğunluğu oluşturmalarına rağmen toplam kredilerden aldıkları pay %4–5 civarında olmakta, yatırımlarının finansmanı için kaynak bulmada mevcut finansman yöntemlerinden yararlanamamakta, uzun vadeli kredi temin edememekte ve leasing, faktoring ve sermaye piyasası araçlarından neredeyse hiç faydalanamamaktadırlar (Akbulut, 2000). KOBİ’ler, ölçeklerine dayalı olarak finansal açıdan büyük ölçekli firmalara göre daha farklı problemlerle karşılaşmaktadırlar. Söz konusu işletmelerin öz sermayeleri yetersiz olup bankaların kuvvetli teminat talepleri ve bu işletmelerin yetersiz öz kaynaklarından dolayı bankalardan kredi temin etmekte zorluk çekmektedirler. Ayrıca, bu firmaların cirolarının küçüklüğü de düşük kredibiliteye sahip olmalarına yol açmaktadır (Arslan, 2003: 122).

KOBİ’ler kredi yoluyla finansman konusunda en çok “teminat gösterememe” sorunuyla karşılaşmakta ve kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla başvuru yaptıkları kredi kuruluşunun kredi verebilmesi için şart koyduğu ipotek veya kefalet koşulunu karşılayamamaktadırlar (Canbaş, 1998). Ayrıca, OECD tarafından yapılan araştırmalar, KOBİ’lerin kaynak maliyeti ve finansal yetersizlik konularından büyük ölçekli firmalara göre daha fazla etkilenmekte olduklarını ortaya koymaktadır (Arslan, 2003: 122). KOBİ’lerin sorunlarının başında finansal sorunlar önde yer almaktadır. Finansal sorunların ve çözüm önerilerinin tartışılmasının yanısıra var olan finansal kaynakların planlı, etkin ve doğru şekilde kullanımının da önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle firmaların finansal yönetim, işletme sermayesi ve yatırım bütçelemesi uygulamalarının araştırılması gerekmektedir.

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Ülkemizde ekonomik, sosyal ve siyasi etkileri son derece önemli olan KOBİ'leri hem Türkiye genelinde hem de il bazında ele alarak çeşitli açılardan inceleyen geçmişte bir çok çalışmalar yapılmıştır.

Türkiye genelindeki KOBİ'lerin yeri, önemi ve sorunlarını kapsamlı bir şekilde ortaya koyan Müftüoğlu (1998)'nin çalışması KOBİ'lere yönelik çözüm önerilerinde bulunmaktadır. KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yerini tartışmakta olan Sarıaslan (1994) çalışmasında ağırlıkta olarak finansal sorunlar üzerinde durmaktadır. Dönek (1999) Türk sanayinin gelişmesinde küçük işletmelerin yeri ve bu işletmelerin kaynak temininde bankacılık sektörünün rolünü incelemiştir. Şamiloğlu (2000) KOBİ'lerin finansman sorunlarını tartışmak amacı ile Adana'da faaliyet gösteren 40 işletme üzerinde araştırma yapmıştır. Erkan ve Kula (2001) KOBİ'lerin yatırım projelerinin hazırlanmasında finansal etütler konusunu ele alarak işletmelerin yatırım projelerini değerlendirirken kullandıkları değerlendirme teknikleri üzerine yaptıkları bir araştırma bulunmaktadır. İşletme sermayesi yönetimi ve sorunları üzerine araştırmada bulunan Karacaer ve Gönenc (2001)'in çalışması küçük-orta-büyük ölçekli işletmeler için mevcut durumların orta konulmasını ve karşılaştırılmasını amaçlamaktadır. KOBİ'lerin çalışma sermayesi ve finansal yönetim uygulamalarını ortaya koymak amacıyla Yücel (2001) ve Arslan (2003) tarafından bir araştırma yapılmıştır. KOBİ'leri sektörel bazda ele alan Erdinç (2008) ise işletme sermayesi yönetimini konaklama işletmeleri açısından ele almıştır.

Literatür incelemesi sonunda ülkemizde faaliyet gösteren KOBİ'lerin yönetim, üretim, pazarlama ve finansman yapıları ve sorunları ve çözüm önerilerinin tartışıldığı görülmektedir. Bu tartışmalar içerisinde KOBİ'lerin finansal sorunlarının önemi vurgulanmıştır. KOBİ'lerin dışsal finansman kaynakları bulmada zorluklarla karşılaştıkları, kredi faizlerinin yüksekliğinin olumsuz etkileri, öz kaynak yetersizliği, teşvikler ile ilgili sorunları, kredi kullanırken teminat gösterme güçlüğü gibi konular tartışılmaktadır. Diğer bir deyişle KOBİ'lerin finansal sorunları ve çözüm önerileri finansal kaynakların boyutu ve KOBİ'ler için erişilebilirliği tartışılmaktadır. Bununla beraber işletme sermayesi ve finansal yönetim konusunun önemi daha çok teorik olarak incelenmektedir.

KOBİ'lerin finansal kaynak yaratmada karşılaştıkları sorunlar önemli olmakla birlikte, sahip oldukları kaynakların etkin, doğru, planlı ve firma amacını gerçekleştirecek yönde kullanımı daha önemli görülmektedir.

Bu çalışmada ise, Antalya ilinde yer alan KOBİ'lerin işletme içi finansal yönetim uygulamalarını ortaya koymak amacıyla; yeni finansal tekniklerin kullanım ölçüsü, mevcut kaynaklar ile oluşturulan işletme sermayesinin kullanım şekli, yatırım projelerini değerlendirme teknikleri ve işletme sermayesi yönetim tekniklerini araştırmaya yönelik ampirik bir araştırma yapılmış, KOBİ'lerin finansal sorunlarının ortaya konmasının ötesine geçilmeye çalışılmıştır.

3. MATERYAL VE METOT

Bu çalışma Antalya ilinde yer alan KOBİ'lerin finansal yönetim, işletme sermayesi ve yatırım bütçelemesi uygulamalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Örnekleme; Antalya ilinde yer alan imalat, bilgi teknolojileri, gıda, hizmet, inşaat, inşaat malzemeleri, matbaa, tekstil, tarım ve ticaret sektörlerindeki 40 adet küçük ve orta ölçekli işletme oluşturmaktadır.

Araştırma esnasında KOBİ'lerin; işletme özellikleri, girişimde bulunma biçimleri, yatırım projelerini değerlendirmede kullandıkları teknikler, son dönemde yapılan yatırımların finansman yöntemleri, nakit–alacak–stok yönetiminde kullanılan yöntemler, kredi kullanılan kaynaklar, sabit yatırım harcamaları ve tahmininde göz önünde bulundurulmuş kaynaklar gibi başlıklar altında on dört sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anketler firma yöneticileri veya muhasebecileri tarafından cevaplandırılmıştır.

Örneklemin özelliklerine ilişkin yüzdesel dağılımlar Tablo–2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Örneklemin Özellikleri

Çalışan Sayısı	N	%
1–9 Kişi	32	80
10– 49 Kişi	6	15
50– 250 Kişi	2	5
Faaliyet Süresi		
1–5 Yıl	14	35
6–10 Yıl	20	50
11–15 Yıl	4	10
16–20 Yıl	1	2.5
20 Yıl Üstü	1	2.5
Endüstri Kolu		
İmalat	4	10
Bilgi Tekn.	3	7.5
Gıda	1	2.5
Hizmet	19	47.5

A. C. ÇETİN-İ. A. BITIRAK/Antalya İli Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerinde...

İnşaat Malzemeleri	2	5
İnşaat	1	2.5
Tarım	2	5
Ticaret	8	20
Hukuki Yapı		
Anonim Şirket	1	2.5
Limitet Şirket	26	65
Şahıs Şirketi	13	32.5
Öz sermaye Tutarı		
1–10 milyar	10	25
11–25 milyar	14	35
26–50 milyar	12	30
51–100 milyar	4	10

Örneklemin özelliklerine ilişkin yüzdesel dağılımlar bakımından işletmelerin %80'i "çok küçük", %15'i "küçük", %5'i ise "orta" ölçekli işletmelerden oluşmaktadır.

Anketi oluşturan örneklemin çoğunluğunun faaliyet süresi 6 ila 15 yıl arasında bulunmaktadır. 1–5 yıl arasında faaliyet gösteren genç işletmeler örneklemin %35'ini oluştururken, 6–10 yıl ile 11–15 yıl arasında faaliyet gösterenler örneklemin %60'ünü kapsamaktadır. Firmalardan 16–20 yıl arasında faaliyet gösterenler %2,5'ini, aynı şekilde 20 sene üzerinde faaliyet gösteren firmalar da örneklemin %2,5'ini oluşturmaktadır.

Araştırmada yer alan endüstri kolları arasında hizmet sektörünün %47.5'lik bir oranla en fazla ağırlığa sahip sektör olduğu gözlenmektedir. Hizmet sektörünü %20 ile ticaret, %10 ile imalat ve %7.5 ile bilgi teknolojileri, %5 ile inşaat malzemeleri ve tarım, %2.5 ile inşaat ve gıda sektörleri takip etmektedir.

Hukuki yapıları açısından bakıldığında ise işletmelerin %65'ini limitet şirketlerin, %32.5'inin anonim şirketlerin ve %2.5'ini ise şahıs şirketlerinin oluşturduğu görülmektedir.

Son olarak, işletmelerin öz sermaye tutarları incelendiğinde; öz sermaye tutarları 1 ila 10 milyar arasında olan firmaların örneklemin %25'ini, 11 ila 25 milyar arasında olanlar %35'ini, 26 ila 50 milyar arasında olanların %30'unu ve 51 ila 100 milyar arasında olanlar %10'unu oluşturdukları anlaşılmaktadır. Örneklem sektör ağırlığı, hizmet sektörü olup bunun sebebi, Antalya ilinin bir turizmin kenti olmasıdır. Bunun yanında hizmet sektörünü ağırlıkça takip eden sektörler de yine hizmete yardımcı ticaret ve hafif sanayi (imalat) sektörleridir. Firmalarda çalışan sayısının 1-9 arasında yoğun olmasının sebebi ise hizmet sektöründe genellikle sezonluk işler olduğundan sabit işçi çalıştırılmamasıdır. Yine öz sermayenin çok yüksek aralıklarda yoğun olmamasının sebebi de hizmet sektöründe daha az sermayeye ihtiyaç duyulmasından kaynaklanmaktadır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde Antalya ili için araştırma örnekleminde elde edilen verilerin sonuçları yer almaktadır.

Firma Öncelikli Amacı:

Firmalarca genellikle benimsenen başlıca amaçlar şu şekilde sayılabilir (Aydın vd., 2003: 7):

- Mal ve hizmet üreterek toplum refahını arttırmak
- İşletmede istihdamı sürekli kılmak
- İşletmenin sürekliliğini sağlamak
- Üretimi ve satışları arttırmak
- İşletmenin piyasa payını arttırmak
- İşletmenin büyümesini sağlamak
- İşletmenin kârını maksimum yapmak
- İşletmenin değerini maksimum yapmak

Yukarıda sayılan amaçlardan ilk üçü sosyal amaçlar olarak nitelendirilebilirken, diğerleri işletmenin kârını ve değerini maksimum yapmak amacına hizmet ederler. Sosyal amaçlar daha çok vakıf, dernek, Kamu İktisadi Teşekkülü gibi kurumlar için öncelikli amaç olabilmektedir. Özel işletmeler için ekonomik amaçlar öncelikli olup sosyal amaçlar ikinci derecede gözetilen amaçlar olmaktadır.

Antalya ilinde yer alan firmaların faaliyetlerini sürdürürken taşımakta oldukları başlıca amaçların ortaya konmasını sağlamak amacı ile sorulan soruların 5'li Likert Ölçeği ile yanıtlanmaları istenmiştir. Buna göre Tablo-3'de yer alan sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 3. Firma Öncelikli Amacı

Firma Amacı	Ortalama	Standart Sapma
Satışları Arttırmak	4.125	0,88
Karlılığı Arttırmak	4.675	0,98
Hizmet Sağlamak	4.175	0.62
İstihdam Yaratmak	3.975	0,92

(5 = kesinlikle evet, 4 = evet, 3 = olabilir, 2 = hayır, 1= kesinlikle hayır)

Antalya ilinde yer alan firmaların ilk amaç olarak 4.675 ortalama ile "karlılığı arttırmayı", ikinci olarak 4.175 ortalama ile "hizmet sağlamak" ifade ettikleri gözlenmiştir. Firmaların üçüncü olarak ifade ettikleri amaç ise, 4.125 ortalama ile "satışları arttırmayı" şeklinde ortaya çıkmıştır. Dördüncü ve son amaç olarak da ortalama 3.975 ile "istihdam yaratmak" amacından söz edilmiştir.

Antalya ili hizmet yoğun örneklemimizde firmaların kısa dönemde kar elde ederek firmanın devamlılığını sağlayabilmek en önemli amaçları olarak ortaya çıkmaktadır.

KOBİ'lerin Sermaye Temini:

Sermaye yapısı en basit şekilde, işletme faaliyetlerinin finansmanında kullanılan borç ve öz sermayenin bileşimine verilen addır. İşletmeler risk ve getiri arasında denge kuran, borç ve öz sermaye bileşimi ile faaliyet gösterdikleri takdirde sermaye maliyetleri azalacak ve piyasa değerleri yükselecektir (Aydın vd., 2003: 271).

Antalya ilinde yer alan KOBİ'lerin işe başlarken gerekli sermayeyi nasıl temin ettiklerine ilişkin sonuçlar Tablo-4'de gösterilmektedir.

Tablo 4. KOBİ'lerin Sermaye Temini

İş Kurma Şekli	N	%
Öz sermaye ile	30	75.00
Ortak Alarak	1	2.50
Kredi Alarak	4	10.00
Aile İşletmesinin Devamı	4	10.00
Diğer	1	2.50
Toplam	40	100

Kendi öz sermayesi ile işe başlayan girişimciler örneklemin %75'ini oluştururken bu grubu %10 ile kredi alarak ve aile işletmesinin devamı olarak girişimde bulunan firmalar takip etmektedir. Ortak alarak işe başlayan firmalar örneklemin sadece %2.5'ini temsil etmektedir.

KOBİ'lerin günümüzde karşılaştıkları birçok sorunun gerisinde sermaye temini faktörü yer almaktadır. Küçük sermayelerle başlanan girişimler sürekli büyüyen sorunlarla devam etmektedir. Girişimciler ellerindeki küçük sermayeler ile işletmeler oluşturmakta, bu öz sermayeleri de hem yatırım hem de pazarda yer almak için yapılacak pazarlama çalışmaları için yeterli olmamaktadır. KOBİ'ler piyasa koşulları nedeni ile vadeli satışlarını da öz sermayeleri ile finanse etmek zorunda kalmaktadırlar. Daha kuruluş aşamasında başlayan bu öz sermaye sorunu KOBİ'leri yaşamları boyunca olumsuz etkilemektedir (Oktay ve Güney, 2002: 4).

Yatırım Değerlendirme Teknikleri:

İşletmeler sınırlı kaynaklarla faaliyetlerini yürütmek durumundadırlar. Bu nedenle sınırlı kaynakların kullanımı açısından birbirleri ile rekabet halinde bulunan yatırım teklifleri arasında seçim yapmak, bunları önem sırasına göre sıralamak ve bazı yatırımlardan vazgeçmek zorundadırlar. İşletmeler kaynakların alternatif kullanım alanları arasında seçim yapabilecek ve kaynakları amaca uygun en iyi sonuç verebilecek yatırımlara tahsis edebilmek için projeleri değerlendirip karara varmak durumundadır (Büker vd., 1997: 253).

İşletmeler; geri ödeme süresi, iskonto edilmiş geri ödeme süresi yöntemi, net bugünkü değer ve iç verimlilik yöntemlerinin birini veya birkaçını eşgüdümlü olarak kullanmak suretiyle yatırım projelerini değerlendirmektedirler. Çalışmada, örnekleme oluşturan işletmelerden bu yöntemlerden hangilerini kullanmakta olduklarını belirtmeleri istenmiştir. Soru kâğıdında ayrıca, kullanılan diğer tekniklerin belirtilmesi veya hiçbir teknik kullanılmadığı seçenekleri de eklenmiştir.

Tablo 5. Yatırım Projelerini Değerlendirmede Kullanılan Teknikler

Yatırım Teknikleri	N	%
Geri Ödeme Süresi Yöntemi	9	22.5
İskonto Edilmiş Geri Ödeme Süresi Yöntemi	6	15
Net Bugünkü Değer	5	12.5
İç Verimlilik Oranı	3	7.5
Diğer	–	0
Hiçbir Teknik Kullanılmıyor	9	22.5
Geri Ödeme Süresi ve İskonto Edilmiş Geri Ödeme Süresi Yöntemi	–	0
Geri Ödeme Süresi ve Net Bugünkü Değer	2	5
Geri Ödeme Süresi ve İç Verimlilik Oranı	1	2.5
İskonto Edilmiş Geri Ödeme Süresi ve Net Bugünkü Değer	3	7.5
İskonto Edilmiş Geri Ödeme Süresi ve Diğer	–	0
Net Bugünkü Değer ve İç Verimlilik Oranı	2	5
Geri Ödeme Süresi, İskonto Edilmiş Geri Ödeme Süresi, Net Bugünkü Değer, İç Verimlilik Oranı	–	0
Toplam	40	100

Tablo–5 incelendiğinde, işletmelerin uzun vadeli yatırım kararlarını verirken kullandıkları en yaygın yöntemin, %22.5 ile geri ödeme süresi yöntemi olduğu, yine %22.5'sinin ise hiçbir teknik kullanmadıkları saptanmıştır. Tek bir yöntem kullanan firmaların bu yöntemlerin bileşimlerini kullanmakta olan firmalara göre çoğunlukta olduğu görülen sonuçlara göre, ilk sıradaki yöntemlerden sonra ikinci sırayı %15 ile iskonto edilmiş geri ödeme süresi yöntemi, üçüncü sırayı %12.5 ile net bugünkü değer yöntemi, dördüncü sırayı ise %7.5 ile iç verimlilik oranı ve iskonto edilmiş geri ödeme süresi ile net bugünkü değer yöntemlerini birlikte kullanımı almaktadır. Örneklemi oluşturan firmalardan sadece sekiz tanesi bu yöntemlerin bileşimlerini kullanmaktadır.

Örneğimizdeki firmalar hizmet ağırlıklı ve turizm gibi ekonomik etkenlerden çabuk etkilenen, yurt dışı bağlantılı firmalar olmaları nedeniyle, uzun dönem ve büyük bütçe planları yerine kısa dönemde kara etki edebilecek yatırımları tercih etmekte ve kaynaklarını buna göre sevk etmektedirler.

Yatırım Finansman Yöntemleri:

KOBİ'lerin yatırımların finansmanı amacıyla kullanmış oldukları finansal kaynaklar; kişisel tasarruflar, ortaklardan veya hisse senedi ihracı yoluyla temin edilen öz kaynaklar, banka kredileri veya satıcı kredileri gibi yabancı kaynaklardır. Firmalar kuruluş aşamalarında belirli faiz yükümlülüğü altında kalmamak amacı ile öz kaynaklarla finansman yoluna gitmekte, gelişme dönemlerinde ise yabancı kaynaklara başvurmaktadır (Kelkhoran, 1998: 35).

Daha kuruluşlarından itibaren sermaye yapısı ile ilgili sorun yaşayan KOBİ'ler kuruluşlarını, borçlanma kendileri için oldukça masraflı olduğu için öz sermayeleriyle finanse ederler. Fakat daha sonra gelişme dönemlerinde yabancı kaynaklara başvururlar. Örneğimizdeki firmalar kuruluş aşamasını tamamlamış olduklarından Tablo-6'da bulunan sonuçlar, firmaların çoğunluğunun son dönemde yatırımlarının finansmanında yabancı kaynakla finansman yöntemlerini tercih ettiklerini ve dışsal kaynakların yaratacağı kaldıraç etkisini değerlendirmekte olduklarını göstermektedir.

Antalya ilinde yer alan KOBİ'lerin yatırım finansman yöntemleri Tablo-6'da gösterilmektedir.

Tablo 6. Yatırımların Finansman Yöntemleri

Finansman Kaynakları	N	%
Banka Kredileri	22	36.7
Sermaye Artırımı	6	10
Önceki Yıllar Karlarından Dağıtılmayan Karlar	8	13.3
Ortaklardan Borçlanma	18	30
Leasing	1	1.7
Faktoring	3	5
Diğer Kaynaklar	2	3.3
Toplam	60	100

Sonuçlara bakıldığında, firmaların %36.7'sinin banka kredilerini, ardından %30'unun ortaklardan borçlanma yöntemini, %13.3'ünün ise önceki yıllar karlarından dağıtılmayan karlar yöntemini, %10'unun sermaye artırımı yöntemini kullandıkları görülmektedir.

Factoring yöntemini kullanan grubun oranı %5'dir. Firmalar, yatırımların finansman yöntemi olarak kullanmakta oldukları diğer kaynakları belirtmezlerken leasing yöntemini kullanan grup ise örneklemin %1.7'sini oluşturmaktadır.

İşletme Sermayesi Yönetimi:

İşletme sermayesi, stoklar ve ticari alacaklara yapılan yatırımdan ticari borçların çıkarılmasıyla elde edilen sermaye olarak da tanımlanabilmektedir (Fitzgerald, 2002: 199).

İşletme sermayesi unsurları, işletme bilançolarının aktifinde dönen varlıklar başlığı altında yer almaktadır. Tekdüzen hesap planına göre, dönen varlıklar; hazır değerler, menkul kıymetler, ticari alacaklar, diğer alacaklar, stoklar, gelecek aylara ait giderler ve gelir tahakkukları ve diğer dönen varlıklardan oluşmaktadır. İşletme sermayesi, bir tesisin faaliyete başlayabilmesi ve işletme faaliyetlerini sürdürebilmesi için kullanılan, kısa süre paraya dönüşme özelliğine sahip varlıklar ve bu amaçla yapılan harcamalardır.

İşletmelerin tam kapasite ile çalışabilmesi, üretime kesintisiz devam edebilmesi, iş hacmini genişletebilmesi, yükümlülüklerini karşılayamama riskini azaltması, kredi değerliliğini arttırması, olağanüstü durumlarda mali yönden zor durumlara düşmesini önlemesi, faaliyetini karlı ve verimli bir şekilde yürütebilmesi açılarından işletme sermayesi yönetimi büyük önem taşımaktadır (Akgüç, 1994: 205).

Tablo 7. Nakit, Alacak ve Stok Yönetiminde Kullanılan Yöntemler

Yöntemler	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Ortalama
Nakit bütçesi	0	2.5	5	10	77.5	4.725
Borçluların kredi döneminin gözden geçirilmesi	7.5	2.5	25	27.5	37.5	3.85
Borçlulara iskonto yapılması	2.5	20	20	22.5	35	3.675
Yöntemler	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Ortalama

Ödenmeyen borçların izlenmesi	2.5	5	5	30	57.5	4.35
Şüpheli alacakların takibi	5	7.5	12.5	40	35	3.925
İşletme sermayesi ihtiyacının izlenmesi	0	2.5	27.5	20	50	4.175
Stok devir hızının izlenmesi	5	5	22.5	30	37.5	3.9
Stok düzeyinin kontrolü	5	2.5	15	27.5	50	4.15
Sipariş verme noktasının belirlenmesi	5	15	15	20	45	3.85
Faktoring şirketleri ile çalışma	67.5	17.5	10	0	5	1.575

1=Hiçbir Zaman 2=Nadiren 3=Arada 4=Sık Sık
5=Her Zaman

Tablo-7'de firmaların nakit, alacak ve stok yönetiminde kullanmakta oldukları yöntemler görülmektedir.

KOBİ'lerin faaliyete geçebilmeleri için sabit yatırımlarını tamamlamış olmaları yeterli değildir. Tesisin faaliyete geçebilmesi için ham ve yardımcı madde satın alınması, işçi çalıştırılması, enerji, yakıt ve su sağlanması, genel yönetim ve satış giderlerini karşılaması ve yeterli stok bulundurması gerekmektedir. Bu işlemler KOBİ'lerde işletme sermayesi sorununu ortaya çıkarmaktadırlar. Ülkemizde yüksek enflasyon üretim maliyetlerini aşırı ölçüde arttırırken, kısıtlı sermaye ile çalışan bu kesimde işletme sermayesine olan ihtiyaç artmaktadır (Tandoğan, 1991: 36).

İşletme sermayesi yönetiminde nakit ve alacakların yönetimi ile stok kontrolü çok önem taşımaktadır. Bu soru ile ilgili Beşli Likert Ölçeği (1=hiçbir zaman; 5=her zaman) kullanılmıştır. Firmalar, 4,725'lik bir ortalama ile nakit bütçesine öncelik verdiği, ikinci olarak da 4.35'lik ortalama ile ödenmeyen borçların izlenmesinin göz önünde tutulduğu saptanmıştır. Firmaların %67.5'i faktoring firmaları ile kesinlikle çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Söz konusu yöntem 1,575'lik ortalama ile en son sırada yer almaktadır.

Kredi Kaynakları:

Ülke istihdamının %53'ü ve toplam yatırımların %26,5'i KOBİ'ler tarafından sağlanmakta ve ihracatında %8'i yine KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bütün bunlara karşın KOBİ'lerin kredilerden aldıkları pay %5 dolaylarındadır. Bu oran ABD'de %42,7 iken, Japonya'da %50'dir. Enflasyon ortamında gerek yatırım, gerekse işletme kredileri bulmakta çok zorluk çeken KOBİ'lere Halk Bankası tarafından diğer bankalara göre nispeten daha düşük faizli krediler sağlanabilmektedir (Rodoplu, 2001: 28).

Uzun vadeli kredi kullandıran finans kuruluşları genellikle dış kaynakların (Dünya Bankası, Eximbank, Avrupa Yatırım Bankası vb. kaynaklı) kullandırımında aracılık etmektedirler. Kredi kullanan finans kurumları, Devlet kuruluşlarıyla sınırlı kalmaktadır. KOBİ'lerin gereksinim duydukları kısa vadeli kaynak için ise finans kuruluşları kendi kaynaklarını kullandırma konusunda istekli davranmamaktadır. Muhtelif bankaların KOBİ'lere yönelik kısa süreli işletme kredisi çalışmaları olmaktadır. Bu kredilerde de KOBİ'ler vade, limit, faiz oranı sorunu yaşamaktadır. En önemli sorunları da bu krediyi alabilmek için kendilerinden istenen teminatlarda olmaktadır. Finans kuruluşları riskli gördükleri KOBİ'lerle kredi ilişkisine girmek için yüksek teminatlar istemektedir. Bu da KOBİ'leri kısır döngüye sokmaktadır. Eğer bir işletme kazandıklarını sermayesine ekleyip, taşınmaz edinmemişse kredi alma şansı azalmakta, belki de hiç kalmamaktadır. Ayrıca yaşanan krizlerde finans kuruluşlarının yaptıkları ilk iş, kredi kullandırımını durdurmak ve mevcut kredilerin geri çağırılması olmaktadır. Bu durumda da KOBİ'ler nakit akış planlarında olmayan bir durumla karşı karşıya kalmaktadırlar (Oktay ve Güney, 2002: 5-6).

Antalya ilinde yer alan KOBİ'lerin kullandıkları kredilerin kaynakları Tablo-8'de sunulmaktadır. Tablo- 8'de sunulan sonuçlara göre firmaların %92.5'i ticari bankalardan kredi kullanmaktadırlar. Araştırma sonucunda, 40 adet firmanın hepsinin en az bir banka ile çalışmakta olduğu ve ortalama olarak 2 adet banka ile çalıştıkları tespit edilmiştir.

Tablo 8. Kredi Kullanılan Kaynaklar

Kredi Kullanılan Bankalar	N		%	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Ticari Bankalar	37	3	92.5	7.5
Halk Bankası Kaynakları	10	30	25	75
Diğer Yatırım Bankaları	2	38	5	95

Örneklemin %25'i Halk Bankası kaynaklarından kredi kullanırken, örneklemdaki ihracat yapan firma sayısının fazla olmaması nedeniyle Yatırım Bankalarından kredi kullanan grup %5'te kalmıştır.

Sabit Sermaye Yatırım Giderleri:

Sabit varlıklara yatırım, dönen varlıklara diğer bir ifadeyle işletme sermayesi yatırıma göre daha önemli ve daha zordur. Bunun nedenleri arasında, sabit varlık yatırımlarının büyük tutarlarda olması, fonların sabit varlıklarda uzun süreli bağlı kalması, fon maliyetlerinin daha yüksek olması, sabit varlıkların yenileme açısından esnek olmaması ve sabit varlık yatırımlarında riskin daha yüksek olması sayılabilir (Aydın vd., 2003: 173).

İşletmelerin kuruluş dönemi boyunca maddi ve maddi olmayan varlıklara yapmış oldukları harcamalar büyük önem taşımaktadır. Proje maliyetlerinin doğru bir şekilde tahmin edilebilmeleri bu harcamaların analizlerinin doğruluğuna bağlıdır.

Antalya ilinde yer alan KOBİ projelerinin sabit yatırım harcamalarının tespitinde ve tahmin edilmesinde hangi harcama kalemlerini ne oranda göz önünde bulundurduğu Tablo-9'da belirtilmektedir.

Tablo 9. Sabit Yatırım Harcamaları ve Tahmininde Göz önünde Bulundurulmuş Kaynaklar

Temel Harcama Kalemleri	N	%
Etüd ve Proje Giderleri	12	30
Lisanslar ve Patentler	14	35
Arsa Değeri	4	10
İnşaat Giderleri	6	15
Temel Makina ve Araç Gereçler	18	40
İthalat ve Gümrükleme Giderleri	3	7.5
İşletmeye Alma Giderleri	35	87.5

Tablo-9'daki sonuçlara göre, işletmeye alma giderlerinin örneklemin %87.5'lik bölümünü oluşturduğu görülmektedir. Bu gideri %40 ile temel makine ve araç gereçler, %35 ile lisanslar ve patentler izlemektedir. Bir yatırım önerisinin ilk aşaması ön yapılabilirlik çalışması olup bunu fizibilite

etüdü kararı, teknik ve finansal analiz için gereken ekonomik ve teknik araştırma ve incelemeler için yapılan harcamalar takip etmektedir. Bütün bu faaliyetleri içeren Etüt ve Proje Giderleri'ni göz önünde bulunduran firmaların sayısı 12 olup örneklemin %30'unu oluşturmaktadır. İthalat ve ihracatın çok olmadığı örnekleme ithalat ve gümrükleme giderlerinin %7.5'te kaldığı görülmektedir.

Borç Oranı:

Borç oranı (toplam borçlar/toplam varlıklar) finansal kaldıraç oranı olarak da ifade edilmekte ve işletme varlıklarının yüzde kaçının yabancı kaynaklarla finanse edildiğini göstermektedir. Örnekleme yer alan firmaların borç yapısına ilişkin veriler Tablo-10'da gösterilmektedir.

Tablo 10. Borç Yapısına İlişkin Veri Ortalamaları

Borç Yapısı	N	Ortalama	Standart Sapma
Optimum Borç Oran	32	%18.5	7,48
Toplam Borç/Toplam Varlık Oranı	30	%20,75	9,3

İşletmelerin kendileri için düşündükleri veya hedefledikleri optimum borç oranı ile hali hazırda sermaye yapılarındaki borç oranını (toplam borç/toplam varlık) bazı firmalar belirtmekten kaçınmışlardır. Örnekleme yer alan firmalara optimum bir borçlanma oranının hedeflenmiş olup olmadığı sorulduğunda 32 adet firma tarafından böyle bir orana sahip olduğu belirtilmiş ve firmaların hedeflenen söz konusu oranın ortalamasının %18.5 (standart sapması 7,48) olduğu saptanmıştır. Halen sahip olunan toplam borç/toplam varlık oranına ilişkin soruyu ise 30 adet firma cevaplamış olup söz konusu oranın firmalarda ortalama olarak %20,75 olduğu (standart sapması 9,3) tespit edilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada, Antalya ilinde faaliyet gösteren 40 adet KOBİ üzerinde finansal kaynakların kullanımına yönelik finansal kararların ve uygulamaların araştırılması amaçlanmıştır. Araştırma bulguları şu şekilde özetlenebilir:

Örnekleme oluşturan firmaların öncelikli amacı karlılığı arttırmak olup, söz konusu amacı hizmet sağlamak takip etmektedir. KOBİ'ler satışları arttırmaya hizmet sağlamaya göre hemen hemen aynı önemi vermektedir. Bunun yanı sıra, istihdam sağlamak amacı son sıralarda yer almaktadır.

KOBİ'lerin kuruluşta sermaye temini yöntemleri incelendiğinde, ilk sırayı öz sermaye ile kurulan işletmeler almaktadır. Kredi alarak kurulan şirketler ile aile işletmesini devam ettiren şirketler ikinci sırada yer almaktadır. Söz

konusu yöntemleri, ortak olarak sermaye temin eden şirketler takip etmektedir.

Firmaların finansal yönetim konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları yatırım kararı alırken yatırım değerlendirme teknikleri olarak en fazla Geri Ödeme Süresi Yöntemi'ni uygulamalarına yol açmaktadır. Çünkü söz konusu teknik diğer yöntemlere göre daha basit ve detaysız bir analiz gerektirmektedir. Aynı sonuç Yücel (2001)'in ve Arslan (2003)'ün çalışmasında da söz konusudur.

Firmaların yatırımları finanse etme teknikleri incelendiğinde banka kredilerinin %36.7'lik oran ile başı çekmekte olduğu görülmektedir. Buna karşın, yabancı bir yatırım kaynağı olan leasing ve faktoring yöntemlerinin kullanım oranları düşük olup öz kaynaklarla yapılan finansman yöntemlerinin gerisinde yer almaktadırlar. Aynı sonuçlar Arslan (2003)'ün çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Ancak, Yücel (2001)'in çalışmasında, Ege Bölgesi'nde faaliyet gösteren firmaların yatırımlarının finansmanında öz kaynaklara ağırlık vermekte oldukları ve banka kredilerinden yararlanma oranlarının düşük olduğu görülmektedir.

Firmaların, işletme sermayesi yönetiminde nakit bütçesi ve ödenmeyen borçların izlenmesine önem verdikleri saptanmıştır. Sonuç yine Arslan (2003)'ün Ankara ilini kapsayan çalışması ile benzer çıkmıştır. Yücel (2001)'in faaliyet konuları içerik olarak Antalya ilinde yer alan firmalarınkinden farklılık gösteren Ege Bölgesi'nde yer alan üç ili kapsayan aynı çalışmasında ise firmaların nakit bütçesi ve stok kontrolüne önem verdikleri, ödenmeyen borçların izlenmesinin ise 4,35 lik bir ortalama ile orta düzeyde bir önem taşımakta olduğu görülmektedir. Bu çalışmada ise stok kontrolü 4.15 ortalama ile dördüncü sıradadır. Ancak, her üç çalışmada da alacakların yönetiminde faktoring sistemini kullanan firmaların sayısının az olduğu tespit edilmiştir.

Firmalar, kredi kullanımı açısından Halk Bankası veya diğer Yatırım Bankaları'ndan ziyade Ticari Bankaları tercih etmektedirler.

KOBİ'lerin projelerinin uygulama aşamasında sabit yatırım harcamalarının tespiti ve tahmin edilmeleri hususunda hizmet ağırlıklı firmaların tümü "işletmeye alma giderleri"ni diğer giderlerin önünde tutmakta, bu giderleri "temel makine ve araç gereçler" takip etmektedir. İthalat ve Gümrükleme Giderleri ile Arsa Değeri ise firmaların çoğunluğu tarafından harcama kalemi olarak dikkate alınmamaktadır.

Çalışmamızda Antalya ilinde turizmin etkin bir sektör olmasının etkileri oldukça fazla görülmüştür. Firmalar arasında işletme sermayesi yönetimi konusunda ortaya çıkan farklılıkların kuruluş tarihi çok eskiye dayanmayan küçük işletmelerdeki tecrübesizlik ve bilgi yetersizliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Devamlılığını sağlamış olan firmalarda ise yine küçük işletmelere göre işletme sermayesi yönetimi bakımından daha iyi olduğu ancak yeterli olmadığı söylenebilir.

Ülke ekonomisi açısından çok büyük önem taşıyan KOBİ'lerin ülke içerisindeki üretim ve istihdam alanlarında paylarının artması için kaynak sağlamanın yanı sıra var olan kaynakları etkin ve verimli kullanabilmeleri çok önem taşımaktadır. Avrupa Birliği'ndeki ülkelerde KOBİ'lerin istihdamı arttıracığı ve işsizliğe çözüm olacağı konusunda bir fikir birliği sağlanmış olup, gerekli desteğin verilmesi halinde ne gibi sonuçların ortaya çıkacağı görülmüştür. Bu doğrultuda, KOBİ'lerin işletme sermayesi ve finansal yönetim konularındaki bilinç düzeylerinin yükseltilmeleri, bilgi eksiklikleri giderilerek teşvik ve kredi imkânlarına daha kolay ulaşabilmelerinin ayrıca faktoring ve leasing gibi yeni finansman tekniklerini araştırarak kullanabilmelerinin sağlanması gerekmektedir. Böylece, KOBİ'ler kısa ve uzun dönemli kaynaklarını en etkin bir şekilde kullanabilecek ve işletme sermayesi yönteminde daha başarılı bir düzeye ulaşacaklardır. Yeterli desteğin verilmesi sonucunda ülke ekonomisine olan katkılarının verilen desteğin yanında çok daha büyük olacağı görülecektir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, E. (2000). KOBİ'lerin Sermaye Piyasası'na Katılımı, İMKB Eğitim ve Yayın Müdürlüğü, İstanbul.
- Akgüç, Ö., (1994). Finansal Yönetim, Avcıol Basım Yayın, İstanbul.
- Arslan Ö., (2003). "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Çalışma Sermayesi ve Bazı Finansal Yönetim Uygulamaları", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 1, 121-135.
- Aydın, N. ve Ceylan, A. (2003). Finansal Yönetim, Anadolu Üniversitesi, 1. Baskı, Eskişehir.
- Büker, S., Aşıkoğlu, R., Sevil, G., (1997). Finansal Yönetim, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir.
- Canbaş, S. (1989). "Küçük ve Orta Sanayi İşletmelerinin Finansal Sorunları ve Türkiye'de ve Avrupa'da Küçük ve Orta Sanayi İşletmelerine Sağlanan Finansal Destekler", 3. Ulusal İşletmecilik Kongresi, Kapadokya.
- Dönek, E., (1999). "Türk Sanayinin Gelişmesinde Küçük İşletmelerin Yeri ve Bu İşletmelerin Kaynak Temininde Bankacılık Sektörünün Rolü" İşletme ve Finans, Yıl 14, Sayı 161, Ağustos, 22-34.
- DPT (1989). Yıllık Raporlar, Ankara.
- Erdinç, S. B. (2008). "Konaklama İşletmelerinde İşletme Sermayesi Yönetiminin İncelenmesi", Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt X, Sayı II, Afyon, 223-236.
- Erkan, M., Kula V., (2001). "KOBİ'ler için Yatırım Projelerinin Hazırlanmasında Finansal Etütler", Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt II, Sayı 2, Afyon.
- Fitzgerald, R., (2002). Business Finance for Managers: An Essential Guide to Planning, Control and Decision Making, Kogan Page, Limited, London.

Karacaer, S. ve Gönenc, H. (2001). "KOBİ'lerde İşletme Sermayesi Yönetimi: Büyük Ölçekli İşletmelerle Karşılaştırmalı Bir Analiz", 1. Orta Anadolu Kongresi, Nevşehir, 13–27.

Kelkhoran S. M., (1998). "Küçük İşletmelerin Finansal Sorunları ve Çalışma Sermayesi Yönetimine İlişkin Bir Model Geliştirilmesi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İ.İ.B.F. İzmir.

Müftüoğlu, M. T., (1998). Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ'ler, Turhan Kitapevi, Ankara.

Oktay E. ve Güney A. (2002). "Türkiye'de Kobi'lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri," 21.Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri" Sempozyumu, Doğu Akdeniz Üniversitesi, K.K.T.C, 03-04 Ocak,1–21.

Resmi Gazete, 05.03.1999 tarih ve 23630 sayılı

Rodoplu, G. (2001). Esnaf ve Sanatkarlar ile Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları ve Ticari Krediler, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 9, Ocak.

Sarıaslan, H., (1994). Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları, TOBB Yayınları, No: 281, Atak Ofset, İstanbul.

Şamiloğlu, F., (2000). "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları Üzerine Adana İlinde Yapılan Bir Araştırma", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı 8, Ekim.

Tandoğan, U., (1991). Küçük İşletmelerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İ.İ.B.F. İzmir.

Yapar O., TÜBİTAK AB Çerçeve Programları, "KOBİ'ler İçin Araştırma", www.uim.aku.edu.tr/ab/abcp5.ppt, 03.11.20009

Yücel, T. (2001). "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Çalışma Sermayesi ve Finansal Yönetim Uygulamaları", 1. Orta Anadolu Kongresi, Nevşehir, 1–12.